

Wiktor Sochacki
Uniwersytet Łódzki

Separatystyczna republika Abchazji. Państwowość bez uznania międzynarodowego.

Abchazja to kraina położona nad brzegiem Morza Czarnego. Zachodnią granicę republiki wyznacza rzeka Pschu (przejście graniczne z Federacją Rosyjską). Na północy Abchazja graniczy z Karaczajo-Czerkiesją (brak przejść granicznych), natomiast na południowym wschodzie rzeka Inguri oddziela ją od Gruzji. Użycie słowa „granica” w tym trzecim przypadku jest problematyczne. Według władz gruzińskich Abchazja jest bezprawnie okupowanym terytorium Gruzji. Tbilisi nie uznaje rządu w Suchumi, podobnie jak Unia Europejska i większość państw świata. Nazwy „Abchazja” próżno szukać w leksykonach geograficznych. Abchazja nie istnieje *de iure*, jednak *de facto* posiada własny reżim polityczny, prezydenta, terytorium, język, ludność, kulturę¹. Władza przekazywana jest w wyniku demokratycznych wyborów.

Historia Abchazji i narodu abchaskiego jest burzliwa. Na przestrzeni wieków sytuacja państwa zmieniała się wielokrotnie. Pierwsze wzmianki o państwie *Apsny*² pojawiły się na początku VIII w. Wówczas w wyniku połączenia kilku księstw abchaskich powstało niepodległe państwo, w którym zamieszkiwał naród abchaski.

¹ W. Górecki, *Abchaskie elity wobec niepodległości*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Studia i Materiały, Warszawa 1996, s. 4.

² Abchazi nazywają swoje państwo „*Apsny*”, co oznacza „kraj duszy”.

W swoich granicach Abchazja mieściła również zachodnie ziemie gruzińskie (dzisiejszą Megrelię i Swanetię)³. Po najazdach Mongołów na Gruzję (1221 i 1231 r.)⁴, Abchazja wchodziła w skład Gruzji na drodze unii personalnej. W XV i XVI w. naród abchaski ponownie się usamodzielniał, jednak przez trzy następane stulecia był uzależniony od Imperium Osmańskiego (stąd występowanie w Abchazji islamu – według danych z 2003 roku ok. 16% obywateli)⁵. W 1810 r. Abchazja znalazła się w rękach Rosji, lecz zachowała status księstwa. W drugiej połowie dziewiętnastego wieku księstwo abchaskie przestało istnieć w wyniku wygnania kaukaskich autochtonów, za którym stała carska Rosja. Doszło do nich po zdławieniu powstań antyrosyjskich w 1866 i 1877 r. Wysiedlenia nosiły nazwę „muchadżyrstwa”⁶ – objęły około $\frac{3}{4}$ ogółu narodu abchaskiego (Abchazowie, podobnie jak Czerkiesi, emigrowali głównie do Imperium Osmańskiego). W końcu XIX wieku w opustoszałej Abchazji zaczęli osiedlać się m.in. Grecy, Bułgarzy, Ormianie, Rosjanie, a także Gruzini – głównie Megrelowie i Swanowie. W wyniku muchadżyrstwa i migracji, które po nim nastąpiły, znacząco zmienił się etniczny skład terytorium dzisiejszej republiki. W 1886 r. Abchazów było 58 963, natomiast Gruzinów zaledwie 4 166. U schyłku XIX w. liczebność obu populacji wynosiła odpowiednio 58 697 i 25 875⁷. Tendencja wzrostu ludności gruzińskiej w Abchazji utrzymywała niemal przez ponad 100 lat.

Po upadku caratu Abchazowie opowiedzieli się po stronie rad. Po rewolucji lutowej w 1917 roku ukonstytuował się lokalny

³ W. Górecki, *Abchaskie elity...*, s. 8.

⁴ W. Materski, *Gruzja*, Warszawa 2000, s. 14.

⁵ *Islam w Abchazji*, http://abkhazia.islam.ru/articles/islam_v_abhazii/islam_v_abhazii.html, (dostęp dn. 14.11.2013 r.)

⁶ A. Tamyrba, *Islam w Abchazji*, Suchumi 2008, <http://www.apsuara.ru/portal/book/export/html/295>, (dostęp dn. 14.11.2013 r.)

⁷ *Gody i nacjonalnyj sostaw žytieliej Abchazii*. W: *Biełaja kniga Abchazi 1992-1993*. Moskwa 1993, s. 30.

ząd tymczasowy złożony z mienszewików⁸. Po rewolucji październikowej, 9 listopada 1917 r. powstała Abchaska Rada Narodowa, będąca rodzajem parlamentu. Następnie władzę przejęli Gruzini, którzy w 1918 r. pod pretekstem walki z bolszewikami, wprowadzili w Abchazji okupacyjny reżim. W 1921 roku ogłoszono powstanie Abchaskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Był to wówczas najwyższy możliwy status, czyli republika związkowa. Kilka miesięcy później ASRR połączono jednak traktatem z Sowiecką Gruzją. Oznaczało to w praktyce włączenie Abchazji do Gruzji. Według Abchazów, ich kraj stał się prezentem Stalina dla swojej ojczyzny⁹. W 1931 roku przyłączono Abchazję do Gruzji jako republikę autonomiczną. Wówczas rozpoczął się dla Abchazów trudny okres represji i prześladowań, który trwał aż do śmierci Stalina. Na terytorium Abchazji przesiedlano na szeroką skalę Gruzinów, którzy byli umieszczani wśród autochtonicznej ludności abchaskiej, a także we wsiach opuszczonych przez deportowanych z Abchazji w 1949 Greków. W 1939 r. w Abchazji żyło 91 967 Gruzinów, a w 1959 r. było ich już 158 221¹⁰. Władze zabraniały nadawać dzieciom abchaskich imion, abchaskie nazwy własne zastępowane były gruzińskimi. Wydaje się, iż właśnie w okresie stalinizmu ukształtowała się nienawiść Abchazów w stosunku do Gruzinów.

Do upadku ZSRR Abchazowie często wyrażali swoją dezaprobatę, wychodząc na ulice. W 1988 r. powstało w Abchazji Narodowe Forum Abchazji „Aidylara” („jedność”). W 1989 roku z inicjatywy NFA we wsi Łychny pod Gudautą 35 tysięcy Abchazów zgromadziło się żądając przywrócenia statusu republiki autonomicznej w ramach ZSRR.

⁸ Mienszewicy byli odłamem Socjaldemokratycznej Partii Robotniczej Rosji. Po rewolucji październikowej w obozie antybolszewickim. Encyklopedia PWN, Warszawa 1999, t. II, s. 487.

⁹ W. Górecki, *Abchaskie elity...*, s. 10.

¹⁰ W. Górecki, *Abchaskie elity...*, s. 13.

Na przełomie lat 1989/1990 wśród abchaskich elit przeważał pomysł o utworzeniu federacji z Gruzją. Podobnego zdania w tej materii byli Władysław Ardzinba, docent historii, dyrektor Abchaskiego Instytutu Języka, Literatury i Historii, przyszły prezydent republiki, a także wybitny pisarz Fazil Iskander¹¹. W sierpniu 1990 roku abchaska Rada Najwyższa uchwaliła suwerenność Abchazji, a 24 grudnia na jej czele stanął Władysław Ardzinba. Była to odpowiedź Abchazów na wydarzenia z marca i lipca 1990 roku, które miały miejsce w Tbilisi. Rada Narodowa Gruzji, złożona w głównej mierze z komunistów przyjęła szereg uchwał. Ustalono, iż ustanowienie władzy radzieckiej w Gruzji w 1921 r. było obaleniem Gruzińskiej Republiki Demokratycznej. Wszystkie ustawy uchwalone przez komunistyczną władzę gruzińską oraz wszystkie traktaty podpisane przez Gruzińską SRR zostały zdelegalizowane i unieważnione. Tym samym Gruzja sama pozbawiła się jakichkolwiek praw do Abchazji, która uzależniła się od Gruzji dopiero w 1922 roku.

W 1991 r. prezydenturę w Gruzji przejął Zwiad Gamsachurdia (wcześniej jego blok „Okrągły Stół – Wolna Gruzja” wygrał wybory parlamentarne). Poglądy nowej głowy państwa należały do czysto nacjonalistycznych. Stosunek Gamsachurdii do mniejszości narodowych w Gruzji był bardzo niechętny. Nowy prezydent twierdził, iż przedstawiciele narodów dążących do autonomii powinni zostać „wypaleni gorącym żelazem z ciała gruzińskiego narodu”, oraz że „przedstawiciele innych narodów są zaledwie gośćmi na gruzińskiej ziemi, którym gospodarze mogą w każdej chwili wskazać drzwi”¹². Nacjonalistyczna i agresywna polityka etniczna Gamsachurdii przyczyniła się do powstania późniejszych konfliktów z Abchazją i Osetią Południową. Na przełomie 1991 i 1992 roku Gamsachurdia został obalony, jednak

¹¹ Tamże, s. 14.

¹² J. Sieradzan, *Elity polityczne separatystycznej Abchazji*, (w:) Kaukaz: mechanizmy legitymizacji i funkcjonowania elit politycznych, T. Bodio (red.), Tom VII, Warszawa 2012, s. 201.

jeszcze za czasów jego rządów działacze abchaskiej Rady Narodowej byli określani w Gruzji mianem „separatystów”. Oficjalne stanowisko Abchazji wyraził 13 sierpnia 1992 roku Władysław Ardzinba, który stwierdził, iż: „*Naród abchaski nie dąży do odizolowania się od narodu gruzińskiego, jesteśmy tylko za stworzeniem jakościowo nowych, cywilizowanych form stosunków między nami*”¹³. Słowa Ardzinby są bardzo ważnym czynnikiem pod kątem oceny separatyzmu w wydaniu abchaskim. Jest on zgoła odmienny od separatyzmu przypadku Górskiego Karabachu, jak i separatyzmu czeczeńskiego, które zakładały secesję od dotychczasowego tworu państwowego i proklamację nowego podmiotu. Abchazowie chcieli natomiast podniesienia statusu własnej republiki w ramach państwa gruzińskiego.

Tymczasem sytuacja polityczna w Gruzji była bardzo napięta. Abchazja, Adżaria, Megrelia i Osetia Południowa posiadały aspiracje autonomiczno-separatystyczne. 22 grudnia 1991 roku, czyli po zaledwie kilku miesiącach prezydentury Zwiada Gamsachurdii, siły opozycyjne pod przywództwem Tengiza Kitowaniego dokonały zamachu stanu, w którym obalono głowę państwa. Opozycjoniści powołali Radę Państwa Republiki Gruzja. Następcą Gamsachurdii został były minister spraw zagranicznych ZSRR, Eduard Szewardnadze. 14 sierpnia 1992 roku wojska gruzińskie wkroczyły do Abchazji pod pretekstem ochrony linii kolejowej, która kilka dni wcześniej została uszkodzona przez nieznaną sprawców. Wielce prawdopodobną wydaje się być teza, iż decyzja o ataku gruzińskich wojsk na Abchazję została podjęta przez wpływowego ministra obrony, Tengiza Kitowaniego, który postawił Szewardnadzego przed faktem dokonanym. Gruzja z Abchaska Rada Najwyższa uchwaliła powrót do konstytucji z 1925 roku. Wybuchła wojna, która miała potrwać do końca 1993 roku.

W początkowej fazie Gruzini, wykorzystując element zaskoczenia, zajęli Suchumi i Gagrę. Strona abchaska zupełnie nie spodziewała się ataku. Abchazowie przechyliłi szalę zwycięstwa

¹³ *Biełaja kniga...*, s. 35.

na swoją korzyść dzięki pomocy z zewnątrz. Dzięki wsparciu bojowników z Konfederacji Górskich Narodów Kaukazu, Inguszków i Czeczeńców (z Szamilem Basajewem na czele – tym samym, który m.in. przyznał się do zamachu na szkołę podstawową w Biesłanie 01.09.2004 r.), a także nieoficjalnemu wsparciu Rosji, która szkoliła i zaopatrywała w broń abchaskie formacje. Zdaniem ekspertów ze sztokholmskiego Instytutu Badań nad Pokojem „dostawy sprzętu pochodzącego od rosyjskich sił zbrojnych zdecydowały o sukcesie strony abchaskiej”¹⁴. W kwietniu 1993 roku Szewardnadze przyznał w parlamencie, że Gruzini w rzeczywistości nie walczą z Abchazami, ale z Rosją. Ostatecznie połączone siły abchasko-rosyjskie wyparły Gruzinów za rzekę Inguri w grudniu 1993 roku. Bilans wojny to około 8 tysięcy zabitych (około 4 tysięcy po każdej ze stron) i ponad 200 tysięcy uchodźców gruzińskich, którzy zostali zmuszeni uciekać do Gruzji.

Po wojnie upokorzony Eduard Szewardnadze, który przebywał w Suchumi w czasie oblężenia przez wojska abchaskie i został ewakuowany przez Rosjan, wprowadził Gruzję do Wspólnoty Niepodległych Państw. Pozwolił na utworzenie baz rosyjskich na terenie Gruzji wierząc, iż Rosjanie pozwolą mu przejąć kontrolę nad Abchazją. Rok 1994, czyli pierwszy po wojnie, był dla Abchazów bardzo trudny. Dramaturgii dodawała blokada celna nałożona na Abchazję przez Federację Rosyjską. Gruzini uciekli, którzy byli zmuszeni do opuszczenia terytorium przysłego parapaństwa, pozostawili co prawda swoje majątki, jednak większość ruchomości wpadła w ręce bojowników, którzy walczyli po stronie abchaskiej. Nieruchomości były albo zniszczone, albo popadały w ruinę. Sytuacja materialna Abchazów przedstawiała się fatalnie. Brakowało wszystkiego, nawet podstawowych produktów żywnościowych.

W grudniu 1995 roku Wojciech Górecki rozmawiał z Konstantinem Tużbą, ministrem gospodarki Abchazji. „Odsunęliśmy widmo głodu – mówił – mimo blokady udało nam się przywieźć

¹⁴ W. Materski, *Gruzja*, Warszawa 2000, s. 258.

ropę do traktorów i obsiać pola. Mamy zboże i kukurydzę”. Wówczas płaca w budżetówce wynosiła od 13-15 dolarów, minister zarabiał około 20, zatrudnieni w firmach od 22-26, natomiast emerytura oscylowała wokół 50 centów¹⁵.

Podstawą budżetu Abchazji jest eksport przede wszystkim cytrusów, tytoniu, orzechów, herbaty i drewna. W 1995 roku rząd rosyjski kupił jednorazowo piętnaście tysięcy ton mandarynek, po tysiąc rubli za kilogram, co dało kwotę trzech milionów dwustu siedemdziesięciu pięciu tysięcy dolarów, czyli połowę rocznego budżetu Abchazji¹⁶.

Władzę przejął Władysław Ardzinba, mianowany przez parlament. W Abchazji od tamtego czasu funkcjonują poszczególne resorty, jak w każdym państwie. Prawie wszystkie mieszczą się pod jednym dachem, przy ul. Nestora Łakoby 10 w Suchumi. Reaktywowano abchaskie szkoły, uniwersytet, pielęgnowana jest abchaska kultura. Przede wszystkim, Abchazowie mają poczucie silnej tożsamości narodowej (pomimo, iż wiele lat funkcjonowali bez państwa). Ardzinba posiadał bardzo silną pozycję w Abchazji po wojnie dzięki swemu autorytetowi, jak również szeregowi czynników, które pozwoliły względnie ustabilizować sytuację w ogarniętej przez chaos republice. Widmo nawrotu konfliktu zbrojnego z Gruzją determinowało wśród obywateli potrzebę posiadania silnego przywódcy. Klimat abchaski gwarantował stabilizację w sektorze rolnictwa. W czasie wojny znacząco nie ucierpiały elektrownie wodne, zatem sytuacja energetyczna republiki również była w miarę ustabilizowana¹⁷.

26 listopada 1994 roku, czyli tego samego dnia, w którym wybrano na urząd prezydenta Władysława Ardzinbę, Zgromadzenie Narodowe Abchazji uchwaliło w Suchumi Konstytucję Republiki Abchazja. Oznaczało to jednocześnie ogłoszenie niepodle-

¹⁵ W. Górecki, *Abchazja*, s. 93.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ J. Sieradzan, *Elity polityczne...*, s. 205.

głości. Abchaska ustawa zasadnicza została uznana przez Tbilisi za nielegalną – drogą Gruzji poszła ONZ.¹⁸

W 1999 roku doszło do sytuacji, w której po raz pierwszy to obywatele Abchazji zdecydowali o wyborze głowy państwa. Wcześniej Zgromadzenie Narodowe wprowadziło nowelizację do konstytucji, która zakładała przeniesienie tej odpowiedzialności z rąk parlamentu na grunt obywatelski. Okazało się jednak, iż jedynym kandydatem do fotelu prezydenckiego ponownie był Ardzinba, na którego według oficjalnych danych zagłosowało 98% mieszkańców Republiki Abchazji. Frekwencja wyborcza pozostała nieustalona. Równolegle do wyborów odbyło się referendum, na mocy którego naród abchaski wyraził zgodę na uchwalenie Nowej Konstytucji Abchazji¹⁹.

Bardzo istotnym czynnikiem, który bezpośrednio wpływa na sytuację Abchazji, jest wielowektorowa polityka prowadzona przez Moskwę. Bez Rosji, Abchazja nie byłaby w stanie wygrać wojny z Gruzją. Przede wszystkim, Rosjanie dostarczyli broń, której Abchazowie fizycznie nie mieli. Jednak gdy w 1994 roku Gruzja weszła w skład WNP, stosunku na linii Moskwa-Tbilisi uległy ociepleniu. Wówczas w Abchazji zaczęli stacjonować żołnierze WNP, złożeni w 100% z oddziałów rosyjskich. Abchazja nie ma pola manewru, ponieważ skazana na protektorat rosyjski. Należy zauważyć, iż Rosji nie zależy na rozwiązaniu konfliktu abchasko-gruzińskiego. Dla Moskwy Abchazja i Osetia Południowa to istotne elementy rozgrywki z Tbilisi. Pozostawianie tych parapaństw w próżni politycznej jest Rosji na rękę. Po 1994 roku sytuacja polityczna na linii Tbilisi-Suchumi-Moskwa ulegała zmianie wielokrotnie. Rozmowy abchasko-gruzińskie prowadzone na forum ONZ nie przyniosły żadnych efektów. Abchazja to państwo nieoficjalne, jednak faktycznie funkcjonujące. Mimo wszystko istnienie, choć nieformalne, Abchazji, jest uzależnione od woli Rosji. Rosjanie, mimo blokady Abchazji, która obowią-

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Tamże, s. 206.

zywała od stycznia 1996 roku do marca 2008 roku, nieoficjalnie wspierali republikę na wielu płaszczyznach.

11 października 2004 roku w Abchazji odbyły się wybory prezydenckie. Władysław Ardzinba, urzędujący prezydent, zrezygnował z kandydowania. Ardzinba wskazał za to swojego następcę – urzędującego premiera, Raula Chadżimbę. W wyborach wygrał jednak kandydat opozycji, Siergiej Bagapsz, który uzyskał 50,08% głosów. Jego rywal zdobył 35,61% głosów, jednak nie uznał tego wyniku i wraz ze swoimi zwolennikami wyszedł na ulice. Chaos polityczny trwał w Abchazji przez kilka tygodni. Nawet spotkanie Chadżimby i Bagapsza z ustępującym Władysławem Ardzinbą nie przyniosło wyjścia z impasu. Na ulicach Suchumi wybuchły zamieszki. 12 listopada 2004 roku protestujący wdarli się do pałacu prezydenckiego. Wartownicy oddali strzały ostrzegawcze, jednak w wyniku rykoszetu jedna osoba zginęła, a dwie zostały ranne²⁰. Dopiero interwencja Moskwy i powtórzenie wyborów 12 stycznia 2005 roku zakończyło chaos polityczny. Bagapsz zdobył wówczas 90,1% głosów i przejął władzę w Suchumi.

W 2003 r. w Gruzji władzę przejął Micheil Saakaszwili, który zapowiedział, że wprowadzi kraj do UE i NATO, jak również rozwiąże na dobre kwestie „republik separatystycznych”. Pierwszym sukcesem Saakaszwilego w kwestii abchaskiej było przeprowadzenie udanej akcji policyjnej w Wąwozie Kodorskim (Abchazja) w 2006 roku. Za przyczynę gruzińskiej interwencji uznaje się ogłoszenie niezależności od rządu w Tbilisi jednego z wpływowych Gruzinów, Emzara Kwitsianiego. Ostatecznie Gruzini wkroczyli na terytorium Abchazji, gdzie w Wąwozie Kodorskim stworzono, wspierany przez Saakaszwilego, abchaski rząd na uchodźstwie. Prezydent Siergiej Bagapsz uznał działania gruzińskie za prowokację i stwierdził, iż „Abchazja rezerwuje sobie prawo do interwencji zbrojnej w takim przypadku”²¹. Osta-

²⁰ Tamże, s. 207.

²¹ Tamże.

tecznie nie doszło do użycia siły, jednak wydarzenia z 2006 roku były preludium konfliktu, do którego doszło dwa lata później.

Rok 2008 przyniósł wiele istotnych rozstrzygnięć w kwestii Abchazji. Wizyty w Suchumi złożyli m.in. ówczesny sekretarz generalny Rady Unii Europejskiej Javier Solana, piętnastu unijnych ambasadorów z Tbilisi, ambasador USA i MSZ Niemiec Frank-Walter Steinmeier²². Saakaszwili zaproponował szeroką federację Abchazom, uruchomienie połączenia kolejowego Moskwa-Suchumi-Tbilisi-Erywań, utworzenie strefy ekonomicznej w powiatach oczamczirskim i galskim. Na zainteresowanie Zachodu i Gruzji szybko odpowiedziała jednak Rosja, która nawiązała z Abchazją i Osetią Płd. stosunki gospodarcze i zniosła blokadę Abchazji (w marcu 2008). Z perspektywy rozwoju wydarzeń w regionie (konflikt pomiędzy Rosją a Gruzją z sierpnia 2008 roku), położenie Abchazji odegrało kluczową rolę. Zainteresowanie sprawami abchaskimi ze strony Kremla należy rozpatrywać w kontekście aspiracji Gruzji do członkostwa w NATO (rozmowy na temat Membership Action Plan w Bukareszcie na początku kwietnia 2008²³). Zwrot w polityce rosyjskiej dotyczącej kaukaskich republik separatystycznych nastąpił 16 kwietnia 2008 roku. Wówczas to prezydent Federacji Rosyjskiej, Władimir Putin, powołując się na rezolucję ONZ nr 1808 w sprawie Abchazji²⁴, nakazał rosyjskiemu rządowi pomoc Abchazji na płaszczyźnie gospodarczej, handlowej, naukowo-technicznej i społecznej²⁵.

Nagle zainteresowanie Rosji kwestią abchaską wiązało się również z perspektywą organizacji Igrzysk Olimpijskich w Soczi, zaplanowanych na 2014 rok. Moskwa zdawała sobie sprawę, iż

²² W. Górecki, *Abchazja*, s. 98.

²³ Bucharest Summit Declaration, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm (dostęp dn. 14.11.2013 r.).

²⁴ Security council extends mandate of Georgia observer mission until 15th October, unanimously adopting resolution 1808 (2008), <http://www.un.org/News/Press/docs/2008/sc9299.doc.htm> (dostęp dn. 14.11.2013 r.).

²⁵ G. Kuczyński, *Abchaska ofensywa Moskwy*, s. 29, www.bbn.gov.pl/download.php?s=1&id=1309 (dostęp dn. 23.12.2013 r.).

Abchazja może odegrać znaczącą rolę w realizacji tego ogromnego przedsięwzięcia (przede wszystkim w dostarczaniu materiałów budowlanych oraz siły roboczej) – Soczi oddalone jest zaledwie o 35 km od granicy rosyjsko-abchaskiej na rzece Pschu.

Wydaje się, iż rosyjska „pomoc” dla Suchumi, która była odpowiedzią na rezolucję ONZ, okazała się jedynie elementem polityki rozbudowywania wpływów Kremla na terenie Abchazji. W dniach 30-31 maja 2008 roku na terytorium Abchazji wprowadzono 400 żołnierzy batalionu Federalnej Służby Wojsk Kolejowych²⁶. Rosjanie argumentowali wkroczenie do Abchazji planem naprawy infrastruktury kolejowej (która znacząco ucierpiała w czasie wojny abchasko-gruzińskiej w latach 1992-1993), a także zwiększenia przepustowości na odcinku Suchumi - Oczamczira. Wprowadzając swoich żołnierzy na terytorium strefy okupowanej wchodzącej *de iure* w skład Gruzji, Rosjanie naruszyli prawo międzynarodowe. Ingerując w magistralę kolejową, Moskwa pogwałciła również inne przepisy – formalnym operatorem linii kolejowej w Abchazji wciąż pozostają Gruzjińskie Koleje Państwowe. Przejęcie kontroli nad głównym szlakiem łączącym Rosję z Abchazją było jednak najważniejszym elementem w perspektywie zbliżającego się konfliktu zbrojnego. Dzięki naprawie linii kolejowej, Rosjanie rozlokowali w separatystycznej republice ciężki sprzęt wojskowy, a następnie kilka oddziałów zbrojnych. W przypadku przebywania żołnierzy rosyjskich na terytorium Abchazji, Moskwa miała poważny argument w postaci „kontyngentu pokojowego WNP” (złożonego w 100% z Rosjan), który znajdował się tam od 1994 roku. Przerzucenie ok. 500 żołnierzy z brygady zmechanizowanej w Majkopie Ministerstwo Obrony Federacji Rosyjskiej uzasadniło jako „planową rotację w ramach sił pokojowych WNP”²⁷.

Konflikt pomiędzy Gruzją, a jej separatystycznymi republikami wspieranymi przez Rosję wybuchł w nocy z 7 na 8 sierpnia.

²⁶ Tamże.

²⁷ Tamże, s. 30.

nia 2008 roku. Wojna rozpoczęła się od bombardowania stolicy Osetii Południowej – Cchinwali – przez Gruzinów.

8 sierpnia ówczesny prezydent Abchazji, Siergiej Bagapsz, wysłał na front osetyński ok. 1000 ochotników abchaskich. Walki pomiędzy siłami abchaskimi i gruzińskim toczyły się o pozycje zajmowane przez Gruzinów w Wąwozie Kodori. 11 sierpnia na terenie Abchazji przebywało już ok. 9000 żołnierzy rosyjskich²⁸, którzy dzień później wkroczyli na teren Gruzji właściwej, zajmując bazę wojskową w Senaki oraz miasta Poti i Zugdidi. 12 sierpnia Abchazom udało się wyprzeć Gruzinów z Kodori, eliminując tym samym ostatnią zajmowaną przez Tbilisi enklawę na terytorium republiki separatystycznej. Tego samego dnia ogłoszono zawieszenie broni.

Konflikt zakończył się po 5 dniach walk, które jednak przyniosły zwrot w stosunkach międzynarodowych Abchazji. Gruzjińsko-abchaskie rozmowy, które trwały na łamach forum ONZ w sprawie zakończenia sporu zostały zamrożone. 20 sierpnia 2008 r. parlament abchaski zwrócił się do Moskwy z wnioskiem o uznanie niezależności republiki. Na odpowiedź Kremla nie trzeba było długo czekać – już 26 sierpnia Rosja uznała niezależność Abchazji, a następnie w jej ślady poszły: Nikaragua, Wenezuela, Nauru i Tuvalu, a ponadto nieuznawane Osetia Południowa, Nadniestrze, Górski Karabach, a także Krym i Gagauzja.

Abchazja jest podmiotem, który bez wsparcia Rosji prawdopodobnie nie mógłby istnieć. Nie zmienia to jednak faktu, iż od ponad 20 lat realnie funkcjonuje – republika ma swojego prezydenta, parlament, terytorium, język, kulturę. W Abchazji odbywają się wybory. Posiada zatem wszelkie cechy państwa, jednak z punktu widzenia prawa międzynarodowego nim nie jest²⁹. Rosji nie zależy z pewnością na ostatecznym rozwiązaniu abchasko-

²⁸ Tamże.

²⁹ B. Janusz-Pawletta, *Separatystyczne dążenia Nadniestrza, Abchazji i Osetii Południowej a prawo międzynarodowe*, *Bezpieczeństwo Narodowe*, II – 2006/2, s. 109.

gruzińskiego sporu terytorialnego, ponieważ obecna „nierozwiązana” sytuacja jest Moskwie zdecydowanie na rękę.

Nie widać realnych przesłanek na powstanie w pełni niezależnego państwa abchaskiego, uznanego przez społeczność międzynarodową. Jeszcze bardziej skomplikowaną wizją wydaje się być ustanowienie abchaskiej autonomii w ramach Gruzji. Sytuacja Abchazji jest bardzo trudna i w dużej mierze uzależniona od woli Kremla.